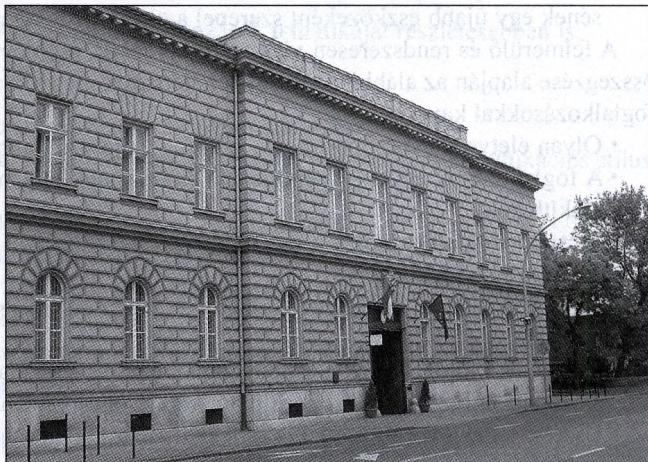

Béres Andrea Eszter

Csoportfoglalkozásokkal a beilleszkedés elősegítéséért*

Fejér Megyében két büntetés-végrehajtási intézet található: a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet és a Közép-Dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet. Mindkét intézetben évek óta folyamatosan történik a börtönpártfogolás az utógondozás keretein belül. A Fejér Megyei Igazságügyi Hivatal folyamatosan

keresi és támogatja azon ötleteket, amely a két szervezet – a Pártfogó Felügyelői Szolgálat és a büntetés-végrehajtás – közötti munkát elősegítik, a szabadulás előtt álló elítéltek beilleszkedését támogatják, hisz ezek a megoldások később a többi munkaterületünkön dolgozó kollégák munkáját is megkönnyíthetik. Jelen cikk a 2006/2007-ben a székesfehérvári „előzetes házban” tartott csoportfoglalkozásokról szól.

A szabadulás előtt álló elítéltek beilleszkedésének támogatása általában egyénenként történik. A sikeres egyéni esetkezelés mellett felmerülhet az a kérdés: „Miért is van szükség akkor csoportfoglalkozásokra is?”. A kérdésre adandó válasz a következőképpen foglalható össze:

- Az egyéni esetkezelés – a szociális munka eszközeivel – nem mindenre adhat választ, nem nyújthat minden esetben segítséget (lásd társas viselkedés, interakciók gyakorlása);
- Csoport-centrikus lények vagyunk, tapasztalataink, felismeréseink csoportélmény hatására reflektált tudássá állnak össze;
- A csoport egy társadalmi mikrokozmosz, amely elősegíti a társadalom és a személy közötti helyes kommunikáció (verbális és non-verbális viselkedés) elsajátítását;
- A csoportmunka speciális igényeket elégít ki;

* A Magyar Börtönügyi Társaság és a Magyar Pártfogók Országos Szövetsége közös konferenciáján – 2007. november 22-én elhangzott – korreferátum szerkesztett, bővített változata.

- A „tömegből” lehet segítséget kérni úgy, hogy az egyénnél a várt változások bekövetkezzenek, illetve oldódjanak a hiányosságok miatt érett szorongások;
- A IX. sz. Holland Projekt által létrejött eredményekben – mint alternativa – a csoportfoglalkozások iránti igény is megfogalmazódott a szabadulást elősegítő eszközök között;
- A Fejér Megyei Igazságügyi Hivatal és a megye büntetés-végrehajtási intézetei között létrejött együttműködési megállapodásokban a rögzített feladatok teljesítésének egy újabb eszközeként szerepel a csoport-foglalkozás.

A felmerülő és rendszeresen visszatérő kérdések, problémák, igények átgondolása, összegzése alapján az alábbi elvárásokat határoztuk meg a csoporttal, illetve a csoportfoglalkozásokkal kapcsolatosan:

- Olyan életvezetési csoportra van szükség, amely a komplexitásra épül;
- A foglalkozások egymásra épüljenek, és legyenek – igény szerint – modulokká is alakíthatók;
- A csoportfoglalkozások – a szociális munka eszközeivel – a készség- és személyiségfejlesztést szolgálják;
- Kettős vezetéssel működve reflektív munkamód alkalmazása, valamint modell nyújtása;
- Legyenek kidolgozottak a csoportfoglalkozások – tekintettel az egyéni igényekre, a csoport helyzetére, a csoportdinamikára és a csoportfolyamatokra;
- Új készségek elsajátításával is csökkentjük a fogvatartottak börtönártalmait, szorongásait;
- Az esetleg háttérbe szorult vagy elfelejtett képességek fejlesztése is kapjon hangsúlyt a csoportmunka során;
- A szociális kontroll kialakítása, fejlesztése/erősítése.

A csoport – „Egy lépés a szabadulás felé”

A csoport, amelyet ketten vezettünk (felnőtt korúakkal foglalkozó pártfogók), formáját tekintve zárt csoport volt –14 fővel. A foglalkozások 14 héten át heti 1,5 óra időtartamban zajlottak. Kizárólag olcsó, könnyen beszerezhető eszközöket (papírt, színes ceruzát, labdát stb.) és e mellett technikai eszközöket (egy videokamerát és egy laptopot) használtunk a csoportfoglalkozások során. A következő konkrét célokat tűztük ki a csoporttal kapcsolatosan:

- A börtönártalmak, illetve a szabadulás előtt kialakuló szorongások csökkentése;
- A társadalomba való hatékonyabb visszailleszkedés elősegítése;
- Jobb verbális kommunikáció, a börtön-szleng használatának csökkentése
- A zárt közösségekben kialakuló (a kinti társadalomban negatív érzelmeket kiváltó) non-verbális megnyilvánulási formák csökkentése, elhagyása
  - Konfliktuskezelés (a kinti életben és a börtönben)
  - Az álláskereséshez szükséges alapt technikák elsajátítása
  - Hatékonyabb életvezetés
- A bűnismétlés csökkentése.

A csoportfoglalkozások tematikája a következőképpen épült fel:

- I. Bevezetés, motivációnövelés
- II. A bűnisméltés elkerülése
- III. Életvezetés
- IV. Kommunikáció, konfliktuskezelés, önismeret
- V. Álláskeresési technikák
- VI. Zárás, értékelés

Erdemes áttekintenünk a csoportfoglalkozások tematikáját részletesebben is:

I. Bevezetés, motivációnövelés

a. Bevezetés

- Ismerkedés, bemutatkozás, zászló-, plakátkészítés
- Pártfogó felügyelő, tréner $\longleftrightarrow$ elítéltek, a megfelelő kommunikációs stílus kialakítása
- A tréning bemutatása – prezentáció, rajzos ábrák
- A témakörök, módszerek, eszközök ismertetése
- Annak tisztázása, hogy van-e olyan téma, amellyel még szeretnének foglalkozni, de nem szerepel a projektben
- A csoportszabályok megalkotása együttesen és rögzítésük a táblán

b. A motiváció növelése

- A csoportkohézió, „csoport kialakulásának” elősegítése
- Az érdeklődés felkeltése, a pozitív hozzáállás elősegítése, az aktivitás fenntartása
- Helyes normaképzés
- Csoportközi együttműködés
- Vágyak, tervek
- Összefoglalás

II. A bűnisméltés elkerülése, kinek mi a feladata, mit kérhetek

- a. A pártfogó felügyelői tevékenység bemutatása – prezentáció, rajzos ábrák, saját élmény
- b. Az utógondozás ismertetése – rajzos ábrák, szerintük mit tesz, tehet az utógondozó
- c. A bűnözés következményei, hátrányai, jogkövetkezményei

III. Életvezetés

- a. „Költségvetés” készítése, család, gyermek fontossága, „anyagi jövőkép”
- b. Adminisztráció a pénzügyekben – adósságok, tartozások, spórolás
- c. Fix kiadások éves szinten, eseti kiadások, takarékoskodás

IV. Kommunikáció, konfliktuskezelés, önismeret

- a. A kommunikáció formái, típusai – önismeret
  - Milyen a kommunikációs stílusom? Ki vagyok én? – Jövőkép

b. Konfliktuskezelés – önismeret

- A konfliktuskezelésről általában
- Az asszertív viselkedés bemutatása szerepjátékok és szituációs játékok segítségével (a verbális és non-verbális kommunikáció gyakorlása, önmagunk felváltalása, konfliktusformák, a helyzet-felismerési képesség javítása, tanulságok).
- A szituációk megbeszélése, értékelése, a visszajelzés fontossága (helyes, nem helyes, elfogadható stb.)
- Konfliktuskezelési módszerek alkalmazása – személyiségfejlesztés

V. Álláskeresési technikák

a. Spekulatív álláskeresési technikák

- Johari-ablak, „én-leltár” a munkavállalás tükrében
- Hogyan, hol lehet állást keresni? – elvárások, vágyak, realitások
- A foglalkozás lezárása

b. Az önéletrajz szerepe

- Kérdőívek (foglalkozási, érdeklődési; átvihető képességek)
- Önéletrajz-típusok
- Kísérőlevél

VI. Zárás, értékelés

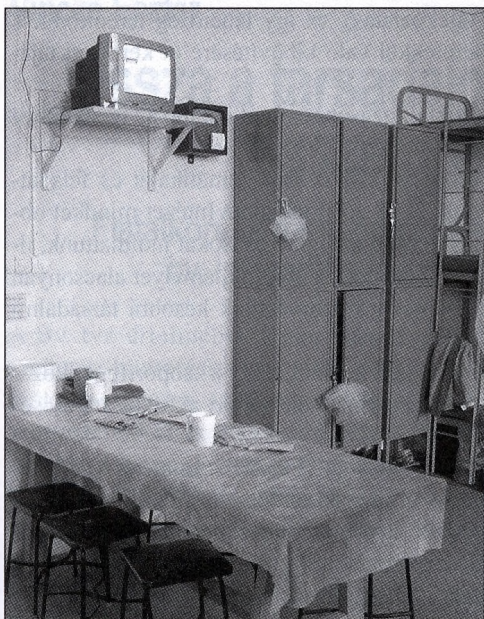
- Összefoglalás
- Tanulságok levonása – az addigi „alkotások” felhasználásával
- A tanultak összefoglalása saját élmény alapján
- „Miben lettem más?” „Mit tanultam?” „Min változtatnák?” – válaszok
- A csoporttól való leválás elősegítése
- Pozitív visszacsatolások
- Visszajelzés, értékelő lap

Összegzés a csoportfoglalkozásokról, a további tervekről

A székesfehérvári „előzetes házban”, ahol a csoportfoglalkozásokat tartottuk, nagy érdeklődés mutatkozott a program iránt, a részvétel mindig 90%-os volt. (A hiányzó 10% többsége munkavégzés miatt volt távol).

A csoporttal kapcsolatosan nehézséget okozott a program beillesztése a bv. intézet mindennapjaiba, illetve a folyamatos egyeztetés. A csoport összeállításánál, illetve a vezetésnél figyelembe kell venni a börtönhierarchia rendszerét, mert ez nagy befolyással van a csoportdinamikára, a csoport kohéziójára, az interakciókra, a kommunikációra.

Elmondhatjuk, hogy nagyon pozitív visszajelzések érkeztek az elítéltek részéről már a csoportfoglalkozások alkalmával is, nemcsak a befejezéskor. Népszerűnek bizonyult, hogy több területtel foglalkoztunk, a résztvevők változatosnak találták a témákat. A legnagyobb érdeklődést az önismereti feladatok váltották ki, de az utólagos értékelésnél az álláskeresési technikákat és a pénzgazdálkodási ismereteket jelölték meg, mint leghasznosabb elemet.

A csoportfoglalkozások segítették a fogvatartottakat abban, hogy egymást jobban elfogadják, hogy saját korlátaikat pozitív irányba képesek legyenek átlépni. Az egymás közötti kommunikáció, metakommunikáció javult. Az elítéltek önképe fejlődött, továbbá motiváltabbak lettek az állás keresés terén; többen megfogalmazták, hogy valóban van értelme annak, ha kilépnek a fekete gazdaság területéről.

Az elítéltek további igényként fogalmazták meg: jó lenne, ha a jogi ismeretek, illetve a szenvedélybetegségekkel foglalkozó ismeretek is szereplnének a programban; az önismereti rész, továbbá az állás keresési technikák elsajátítása még nagyobb szerepet kapna a tréningben.

A foglalkozások befejezése óta a csoport tagjainak 71%-a szabadult, akik valamennyien visszajelezték a szabadulásukat követő hónapban, hogy van munkájuk, s nem követtek el bűncselekményt. (Közülük 39%-nak van bejelentett munkahelye, a többieknek a szürke-, illetve a feketegazdaságban dolgoznak). A beszélgetések során – még, ha az telefonon is történt – rengeteg a pozitív visszajelzés érkezett arról, hogy sok elemet tudtak hasznosítani a fent leírt foglalkozásokból.

További terveink a csoportfoglalkozásokkal kapcsolatosan a következők voltak:

- A resztoratív elemek beépítése a programba, a resztoratív szemlélet kialakításának elősegítése a fogvatartottak viselkedésében és kommunikációjában;
- Az önismereti szakasz csökkentése (az értelmi és érzelmi szintkülönbségek, a fogvatartottak esetleges érzelmi sivársága miatt), mert a jelzett intenzivitás fokozása nem lehetséges, csak ha több idő állna rendelkezésre, vagy külön csoportot hoznánk létre, avagy más interakciós közeget tudnánk teremteni;
- Az egyéni konzultáció lehetősége, amely nem egyenlő az utógondozással, börtönpartfoglalkozással, de azokat is előkészítheti;
- Az Igazságügyi Hivatal szolgáltatásainak bevonása, a foglalkoztatók bekapcsolása (átvezetés a szabadulás utáni életbe);
- Pontos, körülhatárolható, visszajelző rendszer kialakítása;
- Más megyébe történő szabadulás esetén a helyi támogató rendszer feltérképezése, az utógondozásba belépés igény szerinti elősegítése;
- Rendszeresség, kiszámíthatóság, a program elérhetőségének megteremtése a fogvatartottak szélesebb rétegeiben;

- A pártfogói rész csökkentése („csak” tájékoztatás), és így lehetőség teremthető a csoportfoglalkozások állampolgári ismeretekkel való kibővítésére (a kért jogi tájékoztatás beépítése érdekében);
- Jobb, hatékonyabb mérhetőség (hogy a foglalkozásokat minél inkább az igényekhez alakíthassuk, illetve a hatékonyság mérése miatt).

Elképzeléseink megfogalmazása óta a csoportfoglalkozások tematikáját és feladatrendszerét jórészt a fentiek szerint átalakítottuk. 2008 áprilisában az Intézet mindkét objektumában, Baracskán és Székesfehérváron is új csoportfoglalkozásokat indíthattunk, illetve – ezzel egyidőben – a „Tovább” elnevezésű csoport is elindult, amelyet alacsonyan iskolázott, motiválatlan, perifériára szorult elítélteknek szerveztünk későbbi társadalmi beilleszkedésük megkönnyítése érdekében.

A cikkben leírtakhoz mindenféleképpen hozzá kell tennem, hogy a csoportfoglalkozások sikeressége nagyban függött a lelkes és szorgalmas elítéltcsoport aktivitásán, a csoporttagok tenni és változni akarásán.

Ezúton szeretnék köszönetet mondani a Közép-Dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet parancsnokának, Cséri Zoltán ezredes úrnak, aki támogatta, elősegítette a csoport elindítását, és segített abban minket, hogy a felmerülő problémákban könnyebben tudjunk előre lépni, illetve, hogy folytatni tudjuk a programot. Természetesen köszönet jár a Fejér Megyei Igazságügyi Hivatal igazgatójának, Juhász Ferencnek is, aki szíven viseli az utógondozást, támogatta és támogatja a csoportfoglalkozások elindítását, illetve működését.

Végül, de nem utolsósorban, kollégáimnak, tréner-társamnak, Varga Agneiszkának mondok köszönetet, aki nélkül nem sikerült volna a csoport sikeres működtetése.